

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ У РОЗВИТОК НАУКИ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

Руденко І.

Національний університет харчових технологій

Вивчення явищ природи і суспільного життя неможливе без аналізу. Аналіз (від грецького — *analysis*) буквально означає розчленування, розклад об'єкта, що вивчається, на частини, елементи, внутрішньо притаманні цьому об'єкту складові. Аналіз виступає в діалектичному, суперечливому єднанні з поняттям «синтез» — єднання раніше розчленованих елементів об'єкта в єдине ціле [1, с.7]. Економічний аналіз — це метод дослідження економічних процесів, об'єктів та явищ, взаємозв'язку між ними. За його результатами розробляються шляхи більш економічного використання ресурсів, попереджуються надлишкові витрати та інші недоліки в роботі підприємства. Це набуває надзвичайної актуальності в сьогоденних умовах, які відрізняються зростанням дефіциту сировини та її постійним подорожчанням.

Економічний аналіз як наука зародився поряд із бухгалтерським обліком разом із подвійним записом і використовувався для перевірки балансу коштів та джерел їх утворення, а також оцінки платоспроможності клієнта. Революційним зрушенням щодо обліку та економічного аналізу стала розробка у 1494 р. Лукою Пачолі «Трактату про рахунки та записи», в якому розкривалися обліково-економічні категорії вигоди, витрати, достовірність, капітал тощо. Родоначальником систематизованого аналізу як складового елемента бухгалтерського обліку вважають француза Жака Саварі (1622-1690). Використання елементів економічного аналізу спостерігалось водночас і в інших країнах, зокрема в Італії. Ідеї Саварі в XIX ст. розвивав італійський бухгалтер Джузеппе Чербоні (1827-1917) [2, с.12].

Першим друкованим аналітичним джерелом є «Аналіз балансу» Паула Гестнера 1926 року. Німецький вчений П. Гестнер розробив методичні засади коефіцієнтного, порівняльного (зі стандартом, нормативом), факторного аналізу, вивчення динаміки показників тощо та сформулював п'ять правил для оцінки пасиву, п'ять правил для оцінки активу і одне для оцінки взаємозв'язку пасиву і активу. Великий вплив на розвиток і поглиблення економічного аналізу надала робота професора А.Я. Локшина. У 1938 році ним були видані вказівки з перевірки та аналізу річних звітів підприємств, а в 1940 році консультації з питань перевірки та аналізу річних звітів і балансів госпорганізацій. Перехід від фінансового до комплексного аналізу господарської діяльності заклав професор Вейцман своїми працями «Розрахунковий аналіз», «Методи вивчення діяльності підприємства за даними його бухгалтерії» (1924 р.), в яких він наголошував на необхідності використання методу дедукції в аналізі оперативної діяльності за допомогою чітких балансових показників. Економіст із США Пол Самуельсон відзначений в 1970 р. Нобелівською премією «За наукову роботу, що розвинула статичну і динамічну економічну теорію». Результатами цієї роботи стали розробки з економічної теорії, насамперед принципи максимізації в аналітичній економіці, які знайшли своє відображення в монографії «Основи економічного аналізу».

В Україні, як і в інших державах, економічний аналіз розвивався паралельно з документуванням та обліком. Українські вчені-економісти відіграли значну роль у розвитку теорії, методології та практики економічного аналізу. Залишили помі-

тний слід в аналізі, економічній теорії та історії В.Н. Каразін, М.І. Туган-Барановської, І.І. Каракоз, М.І. Ковальчук, Г.Т. Лещенко, О.А. Бугуцький, Ю.Я. Литвин та багато інших відомих учених-економістів.

Василь Назарович Каразін за допомогою методів економічного аналізу показав наявні територіальні диспропорції у розміщенні продуктивних сил країни — зосередження в одних регіонах видобувної, а в інших — оборонної промисловості, економічну залежність від Росії, а також обґрунтував необхідність і шляхи удосконалення такого розміщення.

Вагомим науковим здобутком є праці М.І. Туган-Барановського у галузі економічного аналізу, широке застосування економіко-статистичних методів, зокрема деталізації та узагальнення, статистичних групувань, рядів динаміки, відносних, середніх величин, факторного, індексного аналізу. У своїй праці «Основи політичної економії» (1919 р.) М.І. Туган-Барановський, заклав основи теорії аналізу господарської діяльності та факторного аналізу. За допомогою аналітичного апарату обґрунтував залежність заробітної плати як від продуктивності праці, так і таких мало досліджених чинників, як стан соціального законодавства, технічного поступу, ринків збуту і попиту, організованої сили власників капіталу тощо.

Серед інших відомих українців, які застосовували методи економічного аналізу, статистики, демографії у своїх працях невідмітити І.Я. Франка, який зробив аналіз аграрних відносин, фінансового стану банків, банкрутства, оподаткування селян, промислових робітників Галичини. Він також обґрунтував важливість використання в аналізі статистичних даних, рядів динаміки, групувань для виявлення тенденцій і закономірностей тих чи інших суспільних явищ, наприклад цьому присвячена стаття І.Я. Франка «Статистика яко метода і яко наука».

Відомий український економіст І. Вернадський стверджував, що до аналізу потреб слід залучати все суспільство та окрему людину (колективні потреби в той час були нерозвинуті). Він здійснив комплексний аналіз національних і регіональних потреб. Фактором виробництва він називав також і капітал, розрізняючи водночас не речовий «духовний» капітал. Заробіток, на його думку, залежить від співвідношення праці і капіталу, який ототожнюється із засобами праці. Велику роль у розвитку економічної науки в Україні відіграли українські вчені Євген Слущкий, Володимир Левицький, Григорій Цихановський, Олександр Білімович та ін.

Найбільша кількість сучасних навчальних посібників українських авторів присвячена загальним питанням економічного аналізу на підприємствах (автори: М.А. Болюх; П.Ю. Буряк; В.М. Івахненко; В.І. Іващенко). У низці посібників методика економічного аналізу вивчалася паралельно з проблемами бухгалтерського обліку і аудиту (А.М. Кузьмінський «Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу» (1993 р.), П.Я. Попович «Економічний аналіз і аудит на підприємстві» (1998 р.)).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Слободян Н.Г. Організація і методика економічного аналізу. — К.: НУХТ, 2013. 312 с.
2. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз. К.: Знання, 2008. -487 с.
3. Савицька Г.В. Економічний аналіз. К.: Знання, 2005. — 662 с.

Науковий керівник: Слободян Н.Г.